

şems-i tebrizi

kalbinde iyilik biriktirenin yolu hep açıktır

Şems ve hayatımızı değiştirecek 10 öğretisi

DESTEK YAYINLARI: 1281
FELSEFE: 33

ŞEMS-İ TEBRİZİ / KALBİNDE İYİLİK BİRİKTİRENİN YOLU HEP AÇIKTIR
Yayın Hazırlayan: Ferhat Atik

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Yelda Cumalıoğlu
Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun
Felsefe Serisi Yayın Koordinatörü: Özlem Küskü
Editör: Devrim Yalkut
Kapak Tasarım: İlknur Muştu
Sayfa Düzeni: Cansu Poroy
Sosyal Medya-Grafik: Tuğçe Budak - Mesud Topal

Destek Yayınları:
1.-4. Baskı: Haziran 2020
5.-6. Baskı: Temmuz 2020
7. Baskı: Eylül 2020
8.-10. Baskı: Ekim 2020
11.-13. Baskı: Kasım 2020
14.-15. Baskı: Şubat 2021
16.-17. Baskı: Mayıs 2021
Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-605-311-847-3

© Destek Yayınları
Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul
Tel. (0) 212 252 22 42 – Faks: (0) 212 252 22 43
www.destekdukkan.com – info@destekyayinlari.com
facebook.com/DestekYayinevi
twitter.com/destekyayinlari
instagram.com/destekyayinlari

Deniz Ofset – Çetin Koçak
Sertifika No. 48625
Maltepe Mahallesi
Hastane Yolu Sokak No. 1/6
Zeytinburnu / İstanbul

şems-i tebrizi

kalbinde iyilik biriktirenin yolu hep açıktır

Şems ve hayatımızı değiştirecek 10 öğretisi

Yayıma Hazırlayan: Ferhat Atik

DESTEK
Yayınları

Şems kimdir?

Her kim aydınlığı, güneşi, Allah'a olan aşkı anlatmak isterse, cümlelerinde O'nun adını kullanır. Kullanmazsa, anlattığının duygusu da anlamı da eksik kalır.

Her ne kadar adı Mevlana Celaleddin-i Rumi ile tanınmış gibi görünse de aslında "İslam Dininin Güneşi" yani Şemseddin olarak bilinen Tebrizli Şems'in gerçek adı Muhammed'dir (Mevlana Muhammed Bin Ali). Mevlana Celaleddin-i Rumi'nin olgunlaşmasını sağlayan "Sohbet Şeyhi" olarak bilinir ve başta *Divan-ı Şems-i Tebrizi* olmak üzere Rumi'ye birçok eserde ilham ve bilgi kaynağı olmuştur. O, Mevlana Celaleddin-i Rumi'nin gölgede kalan kısmını aydınlatan cevherdir. Şems-i Tebrizi Mevlana Celaleddin-i Rumi'nin "merhamet okyanusuna" okyanus, "bilgi ummanına" umman katar. Onu tıkanıdığı yerden çıkarır, hakikatin göz kamaştırıcı aydınlığı ile kavuşturur.

Şems-i Tebrizi, İsmailiye mezhebi büyüklerinden Büzrükümid'in torunu Havend Alâeddin'in oğludur. Alâeddin, dedelerinin sapkın inançlarını bir tarafa atarak, baba ve dedelerinin kitap ve defterlerini yakmış, tam anlamı ile İslam ve ehlişünnet inançlarını benimsemiştir. Babası ise ticaret maksadıyla Horasan'dan Tebriz'e gelmiş, oraya yerleşmiştir.

Şems, 1185 yılında Tebriz'de dünyaya gelir. İsmindeki Tebriz-i ifadesi buradan gelmektedir. Muhammed, namı diğer Şems-i Tebrizi veya diğer lakapları ile Şemsü'l-hak ve'd-din; Ali Bin Melikdad (Melik Davud) bir kumaş tüccarıdır. Babası, ticaret amacı ile Horasan'ın Bezer vilayetinden Tebriz'e taşınmıştır.

Kendisine Şemseddin ve ardından kısaca Şems denilmesinin nedeni çocukluğuna dayanır.

Şems-i Tebrizi, henüz küçük bir çocukken manevi ilimlere ilgi duyar ve bu alanda eğitim alarak dehasını gösterir. Hocaları tarafından öğretilen her şeyin derinliğine inme kabiliyeti nedeniyle hep övülür. Dini ilimler konusunda büyük dikkat çeker. Şems-i Tebrizi bunu şöyle anlatır:

“Henüz ilk mektepte idim. Daha buluş çağıma girmemişim. Peygamber efendimizin sevgisi bende öyle yer etmişti ki, kırk gün geçtiği halde, onun muhabbetinden aklıma yemek ve içmek gelmezdi. Bazen yemeği hatırlattıklarında, onları elimle yahut başımla reddederdim.

Göklerde olan melekleri ve yerde gaip âlemini, kabirdekilerin hallerini müşahede ederdim. Hocam Ebubekir, hallerimi haber vermekten beni men ederdi.”

Daha küçük yaşlardayken bile Şems, hakikat peşinde mana arayan bir çocuktur. Kendisine bir gün istediği bir şey olup olmadığı sorulduğunda, onun cevabı, “Keşke bendeki her şeyi de alsanız ve benim olanı bana verseniz...” şeklinde olmuştur. Şems’i tanıyan herkes, ondaki farklı bakış açısını bilirdi.

Dini eğitiminin temelini üstün başarıyla kısa sürede tamamlamasının ardından, hiç ara vermeden, çok genç yaşlarındayken, kendisi gibi Tebriz’de yaşayan Şeyh Ebubekir Selebaf’ın müridi oldu. Tebriz yakınlarındaki bir tekkede şeyhlik yapan Şeyh Selebaf, geçimini sepet ve benzeri şeyler örüp satarak sağlayan, müritlerine hırka giydirmeyen, fütüvvet yani dönemin esnafı ile birlik içerisinde bulunan ve melamet ehli yani nefsi ile büyük bir mücadele içinde olan sufilerdendi. Şeyh Selebaf’ın Şems’in tasavvufi kişiliğinin oluşumunda önemli bir etkisi vardır.

Ancak Şems, dini kavramların en derinine inen bir zekâya sahip olduğundan sadece bir şeyhin öğretisini kendisi için hep eksik bulmuştu. Bu nedenle şeyhi Selebaf’tan müsaade alarak ününü duyduğu şeyhlerden feyiz almak üzere seyahatlere çıktı. Şems Selebaf’ın yanından ayrıldıktan sonra, Bağdat, Şam, Halep, Kayseri, Aksaray, Sivas, Erzurum ve Erzincan’a gitti.

Bağdat'ta ve Kayseri'de Evhadüddin-i Kirmani ile Seyyid Burhaneddin Muhakkık-ı Tirmizi, Şam'da Muhyiddin İbnü'l-Arabi, Şam Kadilkudatı Şems-i Huyi, Şehab-ı Herive, Sivas'ta kelim âlimlerinden Esedüddin-i Mütakellim ile sohbetle bulunup, onların derslerine katıldı. Tüm bu ünlü isimlerden feyiz olsa da Şems'in manevi kaynağı her zaman İslam Peygamberi Hz. Muhammed Mustafa oldu. Şem-i Tebrizi, sürekli seyahatler yapıp önemli sufilerle bir araya gelmesine rağmen, hep bir boşluk ve eksiklik hissediyordu. Onun bu manevi arayışı kendisine bir işaretti. O işareti takip ettiğindeyse yolu Mevlana Celaleddin-i Rumi ile kesişecekti. Mevlana ile yaklaşık üç buçuk yıl sürecektir bu sohbetler ve çalışmalar, Mevlana'yı hem bir Hak âşığına dönüştürecek hem de dünyaya Mevlana gibi bir değeri katacağı.

Şems dünya hayatına hiç kıymet vermeyen birisiydi. Bıkmadan, yorulmadan pek çok yere gitti. Onun için kendisine "Uçan Güneş" derlerdi. Şems-i Tebrizi, seyahat ettiği yerlerde, uğradığı memleketlerde iyi bir dost bulunması için dua ederdi. Israrla yaptığı bu duaların sonucu olarak bir gün rüyasında, "Konya'ya gitmesi ve orada tanıyacağı önemli bir dost şahsın yetişmesinde yardımcı olması" bildirildi. Şems, rüyasından şükrederek uyandı. "Böyle dosta canım feda olsun!" deyip yola koyuldu. Rüyasından bahsettiği birkaç sohbet Şeyhi'nden birisi de Mevlana'nın hocalarından olan Seyyid Burhaneddin'di. Bağdat'ta tanıştığı Şems'in

Konya'ya er ya da geç geleceğini Mevlana'ya müjdeleyen kişi de oydu.

Şemseddin-i Tebrizi, devamlı bir arayış içerisinde olmuş, manevi bir işaret üzerine de Mevlana Celaleddin-i Rumi'yi arayıp bulmuştur. Dünyaya, kılık kıyafete tamah etmeyen Şems, Mevlana ile üç buçuk yıl süren beraberliği neticesinde onun hayatında yeni ufukların açılmasına vesile olmuş, onu ilahi aşkın potasında eriterek, kâmil bir Hak âşığı haline getirmiştir.

Çevrelerinden gelen tepkiler dayanılmaz noktaya vardığında Şems, Konya'dan ayrılmak zorunda kaldı. Bu ayrılık Mevlana için olağanüstü zorlukta geçecekti. Kendilerine zaman ayırmıyor diye Mevlana'yı eleştiren ve Şems'in şehri terk etmesini sağlayanlar, Mevlana'nın yeni haline dayanamayınca bu kez Şems'in geri gelmesi için gayret göstereceklerdi.

Bir süre sonra Şems, Mevlana Celaleddin-i Rumi'nin oğlu Sultan Veled'in çağrısı üzere Konya'ya geri geldi.

Şems, Konya'ya geri döndüğünde bu yeni başlangıcın aslında kendi hazin sonuna doğru olduğunun bilincinde değildi. Mevlana bir daha şehirden ayrılmasını diye, onu bir kızla evlenmeye ikna etti. Bu kız Celaleddin-i Rumi'nin evinde evlatlık olan Kimya Hatun'du. Kimya Hatun'a gizliden âşık olan Mevlana'nın küçük oğlu Alâeddin, bu durumu hazmedemedi ve Şems aleyhtarlarının yanında saf tuttu.

Şems ve Rumi, üç buçuk yıl boyunca beraber ettiği sohbetlerle insanlığa ve tüm zamanlara kalacak eserler yarattılar.

Ancak bir gün bu sohbetler sona erdi.

Rumi'yi ilmi olgunluğa kavuşturma, Celaleddin'i Hz. Mevlana'ya dönüştürme, ummana umman katmanın ardından, 1247 yılında, 62 yaşında ve henüz hayatın, bilginin demindeyken Şems-i Tebrizi, Konya'da şehit edildi.

Şems-i Tebrizi, oldukça ileri düzeyde tasavvufi bilgiye sahipti. Üst düzey tasavvufi kavramları, daha çocuk yaştan itibaren ruhunun derinliklerinde hissetmiş bir isimdi. Mevlana'nın eserlerini İngilizceye kazandıran Reynold Alleyne Nicholson Şems'i şöyle anlatır:

“O, âlim olmamakla beraber, iddetli bir ruhani cezbelerin tesiri altında bulunuyordu. Bu anlamda tasavvufun en derin sırlarına hâkimdi. Bu sebeple, etrafında olanlar üzerinde muazzam bir etki bırakıyordu. Gerek bu itibarla, gerek iddetli azmi, fakr, esrarengiz ölümü sebebiyle Şems ile Sokrat arasında bir benzerlik göze çarpar.

Her ikisi de dâhiydi. Yine her ikisi de, somut ve etkili fikirlerinin birer sanatkârane şekil almasını sağlıyorlardı. Üstelik her ikisi de açıkça bilinirliği olan ilimlerinin gereksizliğini savunmuş, nefis konusunu temize çıkarmanın ve vicdanın temizlenmesinin zorunlu olduğunu savunmuş, aşkın yüce bir varlık olduğunu dile getirmişlerdir.”

Gerçekten de Sokrat'ın Eflatun'a öncülük etmesi gibi Şems de Mevlana'ya öncülük etmiştir. Sokrat'ın tanınması nasıl talebesi Eflatun sayesinde olmuşsa, Şems'in şöhret kazanması da Mevlana aracılığıyla olmuştur.

“Eğer bir kimse bana, ahiretim ile ilgili bir defa iyilik edip, dünya ile ilgili binlerce kötülük etse, ben onun bir defa yaptığı iyiliği önemli görürüm. Çünkü iyi ahlak bunu gerektirir.”

*“Bazen uzaklaşmak gerekir,
yakınlaşmak için.
Bazen hatırlamak gerekir,
hatırlanmak için.
Bazen ağlamak gerekir,
açılmak için.
Bazen anmak gerekir,
anılmak için.
Bazen susmak gerekir,
duymak için.”*

Makalat

“Allah’ın sırrı sensin, kalbine yolculuk et.”

Makalat, Şems-i Tebrizi’nin bildiğimiz tek kitabıdır. Türkçede “konuşmalar” anlamına gelir. Şems’in verdiği sohbetlerden, zaman zaman Mevlana ile konuşmalarının bazı kesitlerinden, kendisine sorulan sorular ve cevaplarından derlenmiş, kendisi tarafından yazılmamış bir eserdir. *Makalat*, Mevleviler tarafından *Hırka-i Şems* ve *Esrar-ı Şemseddin-i Tebrizi* isimleri ile de anılır. Bazı nüshalarda adı *Kelimat-ı Şems-i Tebrizi* ve *Ma’arif-i Şems-i Tebrizi* şeklinde de kaydedilir.

Eserin Sultan Veled ya da onunla birlikte birçok kişi tarafından derlendiği ileri sürülmüştür. İsmail Ankaravi ve Muhammed Ali Muvahhid ise Mevlana tarafından derlendiği kanaatindedir.

Eser birkaç açıdan çok önemlidir. Ölümsüzlüğü sadece Şems'e ait olmasından gelmez, *Makalat*, iki umman arasındaki sohbetlerin dışına taşar, Mevlana'nın özel yaşantısı ve bilmediğimiz pek çok özelliği hakkında da bilgi verir. Bilinmeyen, gizli kalmış birçok konuyu açıkladığı gibi Mevlana'nın, Şems'e nasıl tabi olduğunu da anlamamızı sağlar. Aynı zamanda Şems'in hakikati arayışındaki keskin zekâsını da bize gösterir.

Eser sadece Şems ve Mevlana'yı anlatmakla kalmaz, dönem hakkında da canlı bilgiler verir. *Makalat* ve *Mesnevi* arasında güçlü bağlantılar vardır. Mevlana *Makalat*'ın birçok kısmını *Mesnevi*'de kullanmıştır.

Verdiği sohbetlerde sıklıkla Mevlana'yı anlatan Şems, bakın ondan nasıl söz eder:

“Dünyanın hiçbir yerinde Mevlana'nın eşi ve benzeri yoktur. Bütün fenlerde, temel bilgilerde, din bilgisinde, gramer, sentaks, mantık ilimlerinde en büyük uzmanlarla kuvvetle konuşur, tartışır; onlardan daha üstün, onlardan daha zevkli, onlardan daha latiftir. Gerekirse, gönlü isterse, üzüntüsü engel değilse ve konunun tatsızlığı sebep olmazsa, hepsinden daha yetkili konuşur. Ben akıl yönünden bilinmesi gerekli bu bahislerde yüz yıl uğraşsam ondaki ilim ve hünerin onda birini elde edemem. Halbuki o kendisini bilmezlerden sanır ve öyle zanner. Benim önümde, beni dinlerken, nasıl anlatayım, ayıptır söylemesi, babasının önüne oturmuş iki

yaşında bir çocuk yahut Müslümanlığa dair hiçbir şey işitmemiş dönme bir Müslüman gibi öylesine utangaç bir hal alır.”

Makalat, Şems-i Tebrizi'nin hadis gibi, tefsir gibi, fıkh ve felsefe gibi bilimlerde de ne kadar etkili bir akla ve kalbe sahip olduğu konusunda önemli deliller sunar. Doğal bir sohbet yoluyla Allah'ın sırrı olarak bilinen şeyin insan oluşunu da anlamamıza yardımcı olur.

“Susmak, mana eksikliğinden değil,
mananın parlaklığındandır.”

*“Ne zaman ki
iyiliğim, kötülük
olarak algılandı,
anladım ki ben
doğru yoldayım.”*

Şems-i Tebrizi'nin arayışı

“Bana bakan kişi, bende kendini görür.”

Şems, *Makalat*'ta şöyle der:

“Kendime dedim ki, beni yaratan Allah ile doğrudan doğruya konuşmadıkça ve sorduğum sorulara cevap almadıkça benim yemek veya uyku ile ne işim var? Bu âleme körü körüne yemek yiyip içmek için mi geldim? O'na neden geldiğimi ve nereye gideceğimi sormalyım, ancak ondan sonra yemek yiyip uyuyabilirim. Ayrıca kurtuluşum ve sonum hakkında da bilgi almalyım ki burada rahat ve dertsiz bir hayat sürebileyim. Çocukluğumdan beri amacım bu idi ve hep buna yöneldim. Hani bir çocuğun eli yandığı zaman annesi hemen harekete geçer, türlü çareler arar ya, işte Allah da sevgisiyle bana öyle yardım etti.”